

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-92>

УДК 338.5

Кифяк В.І., Малиш Л.Б., Амихалакіоае І.Г.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МЕХАНІЗМ ЦІНОУТВОРЕННЯ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ

Анотація. У статті розглянуто механізм ціноутворення у зовнішній торгівлі. У процесі дослідження були обґрунтовані основні фактори, що впливають на даний процес. Визначено умови на яких здійснюються зовнішньоекономічні відносини у сфері торгівлі між країнами та їх резидентами. Описано трактування поняття «Інкотермс» та його ролі у здійсненні зовнішньоторговельних операціях. Охарактеризовано значення зовнішньої торгівлі для будь-якої країни. Визначено основні показники, на основі яких здійснюється аналіз цін зовнішньої торгівлі України. На основі головних товарів українського експорту та імпорту проаналізовано динаміку індексу Ласпейреса та індексу «умов торгівлі». За результатами дослідження визначено роль цін для економіки України та зроблено висновки про важливість вивчення ціноутворення у зовнішньоекономічній діяльності та доцільність перегляду державної політики у сфері зовнішньої торгівлі.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, фактори ціноутворення, зовнішня торгівля, Інкотермс, індекс Ласпейреса, індекс «умови торгівлі».

Kyfyak Viktoriia, Malysh Larysa, Amikhalakioaie Iryna
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

PRICING MACHANISM IN FOREIGN TRADE

Summary. In the conditions of Ukrainian integration to the world economy there is requirement in the deep understanding of process of pricing in foreign trade. After all, entering the world market makes it possible to earn much higher profits, which is a prerequisite for business development today. Pricing is important not only for the performers of entrepreneurial activities but also for the separate state, as provides a basis for the normal functioning her foreign trade that Ukrainian positions in the world market. The purpose of the article is to study the mechanism of pricing in foreign trade and the factors that influence it. The mechanism of pricing in foreign trade has been considered in the article. The main factors influencing the process were substantiated during the research process. The conditions under which foreign trade relations between countries and their residents are carried out have been determined. The interpretation of the term "Incoterms" and its role in carrying out foreign trade operations have been described. The value of foreign trade for any country is characterized. The main indicators on the basis of which the analysis of foreign trade prices of Ukraine are determined. The dynamics of the Laspeyres index and the index of "terms of trade" are analyzed on the basis of the main goods of Ukrainian export and import. The main problem of Ukraine's trade processes is the significant raw material orientation of our country's exports, was defined in the article. In this case there is a problem of destructive growth. The rapid increase in exports of raw materials leads to a decrease in its world prices, which obscures the positive effect of the increase in exports. That is why it is important that the structure of foreign trade is dominated by finished products and high-tech exports. The results of the study determined the role of prices for the Ukrainian economy and concluded the importance of studying pricing in foreign economic activity and the feasibility of reviewing state foreign trade policy, which should be directed to the reorientation of raw materials export enterprises, which will bring additional economic benefits in the form of additional jobs.

Keywords: price, pricing, pricing factors, foreign trade, Incoterms, Laspeyres index, "terms of trade" index.

Постановка проблеми. В умовах невизначеності та інформаційного хаосу суб'єктам господарювання стає складніше обґрунтовувати ціни на які впливає множина факторів. А в умовах інтеграції України у світове господарство виникає дедалі більша необхідність сприйняття та розуміння самого ціноутворення з позицій гнучкості та адаптованості, оскільки вихід на світовий ринок дає можливість отримувати значно вищі прибутки, що є сьогодні необхідною умовою розвитку підприємницької діяльності. Тож, глибоке розуміння механізму ціноутворення у зовнішній торгівлі у сучасних умовах інтеграції ринків є актуальним та необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на актуальність теми ціноутворення у зовнішній торгівлі у сучасних умовах вважаємо, що його дослідженню у науці приділено недостатньо уваги. Так, механізм ціноутворення аналізували М. Курочкіна [1] та М. Пантелєєв [1], Л. Бабур [2], О. Лялюк [2] та М. Кареба [3]. Ціноутворення та фактори впливу на становлення цінової політики досліджував І. П'ятак [4].

А вивченням ціноутворення у зовнішньоекономічній й діяльності займалися Н. Карвацка [5] та Н. Тюріна [5].

Мета статті полягає дослідженні механізму ціноутворення у зовнішній торгівлі та факторів, що на нього впливають.

Виклад основного матеріалу. Ціна є економічною категорією, що означає суму грошей, за яку продавець хоче продати, а покупець готовий купити товар [4]. Процес ціноутворення у зовнішній торгівлі (як і у внутрішній торгівлі) залежать від кон'юнктури ринку, тобто конкретної ринкової ситуації.

Проте, крім кон'юнктури, на процес ціноутворення впливають ряд інших факторів. Загалом їх можна поділити на декілька груп: загально-економічні, конкретно-економічні, специфічні, спеціальні та неекономічні [6].

Загальноекономічні фактори впливають на рівень цін незалежно від виду продукції, умов виробництва та реалізації. До них належить: економічний цикл, стан сукупного попиту та пропозиції, інфляція, витрати, податки та збори [6].

Під час процесу ціноутворення, особливо у зовнішній торгівлі, стадія економічного циклу має значний вплив на ціну. У стадії депресії, ціни, як правило, не підвищуються, і, навпаки, у стадії підйому у зв'язку з переважанням попиту над пропозицією, зростають. Коли збільшуються витрати на створення товару чи послуги, зростає рівень інфляції, підвищується рівень оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, то ціна, відповідно, також буде збільшуватися. Якщо у країні-реципієнта спостерігається підвищений попит на товар чи послугу, яку продає країна-донор, то ціна на нього буде підвищуватися, особливо, якщо це продукт першої необхідності. Якщо ж пропозиція буде переважати над попитом, то ціна буде знижуватися через велику кількість конкурентів. Це потрібно для того, щоб залишитися на ринку.

Конкретно-економічні фактори визначаються особливостями даної продукції, умовами її виробництва та реалізації. До них належать: пропозиція і попит на товар з урахуванням взаємозамінності; його споживчі властивості: якість, надійність, зовнішній вигляд, престижність; прибуток [6]. Існування взаємозамінних товарів впливає на ціноутворення таким чином: підвищення попиту на взаємозамінний товар у країні-реципієнта, змушує країну-донора знижувати ціну на свій продукт, і, навпаки. Збільшення пропозиції взаємозамінного товару також знижує ціну аналогічного товару. Якщо ж пропозиція зменшується, то ціна аналогічного товару збільшується. Якісний, надійний товар чи послуга коштує дорожче. Зовнішній вигляд та престижність також чинять значний вплив на ціну, адже в сучасних умовах потрібно бути завжди в тренді. Чим престижнішим є товар, тим він коштує дорожче. Уміння вдало ззовні оформити товар, підібрати правильну кольорову гамму може стимулювати підвищення попиту на нього та, відповідно підвищувати ціну.

Специфічні фактори діють лише на окремі види товарів і послуг. До них належать сезонність, експлуатаційні витрати, комплектність, гарантії та умови сервісу [6]. Загальновідомо, що ціна сезонних товарів є меншою у призначений для них період, внаслідок дії сезонних чинників і, навпаки, більшою у не призначений для них сезон. Великі експлуатаційні витрати, додаткові комплекти для об'єкта торгівлі, наявність гарантії та гарантійного обслуговування, наявність супутніх послуг, якісний сервіс – всі ці фактори формують вищу ціну товару чи послуги, яку продає країна-донор.

Спеціальні фактори пов'язані із дією особливих механізмів та економічних інструментів. До них належать валютний курс та державне регулювання. Будь-які коливання національної валюти позначаються на формуванні ціни товару чи послуги. Знецінення національної валюти вигідне експортерам і невигідне імпортерам. У разі такої ситуації експортери мають можливість знизити ціни в іноземній валюті на свою продукцію [7]. Вибір державної політики у сфері зовнішньої торгівлі значно впливатиме на процес ціноутворення. Країна, яка використовує політику протекціонізму, тобто захищає національного виробника, здебільшого, жорсткіше регулює ввезення

товарів та послуг на свою митну територію, встановлюючи вищі ставки ввізного мита тощо. Сплата податків по даним ставкам включається з ціну товару, тому, чим вищими є ставки ввізного мита, тим більшою буде ціна товару чи послуги. Також, потрібно сказати, що у зовнішній торгівлі використовуються антидемпінгові заходи – протидія цінам, що є меншими за ціну на аналогічні товари у приймаючій країні. При процесі встановлення ціни це потрібно враховувати.

Практично на ціну товарів і послуг у зовнішній торгівлі також впливає:

- платоспроможність потенційного споживача пропонованого товару;
- кількість посередників – чим більша їх кількість, тим вища кінцева ціна;
- корисність товару.

Ціноутворення на світових ринках має дві характерні риси:

– на світовому ринку складаються відхилення світової ціни від внутрішніх цін окремих країн. Внутрішня ціна хоч і є одним із суттєвих факторів механізму формування ціни світового ринку, проте в більшості випадків не визначає остаточного її рівня;

– на один і той самий товар існує паралельно ряд цін. Значна кількість цін світової торгівлі зумовлена різними обставинами: транспортним фактором, характером торговельної угоди, комерційними умовами поставок та ін. [8].

Остаточне встановлення ціни на певний товар чи послугу закріплюється в контрактах, які укладають експортер та імпортер при здійсненні купівлі-продажу.

При укладанні зовнішньоекономічного контракту потрібно враховувати вимоги Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) від 13.08.2013 року, затвердженого Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України.

У розділі 1.5 зазначається вид транспорту та базисні умови поставки (відповідно до правил «Інкотермс», які визначають обов'язки контрагентів щодо поставки товару та встановлюють момент переходу ризиків від однієї сторони до іншої, а також конкретний строк поставки товару (окремих партій товару). У випадку укладення договору (контракту) про виконання робіт (надання послуг) у цьому розділі визначаються умови та строки виконаних робіт (послуг) [9].

Інкотермс – це торгові умови, що є ключовими елементами міжнародних договорів купівлі-продажу. Вони повідомляють сторони, що робити покупцю та продавцю при перевезенні товарів та при оформленні експорту й імпорту. Також вони пояснюють поділ витрат і ризиків між сторонами-партнерами [10].

Наразі усі представники бізнесу використовують правила Інкотермс в редакції 2010 року, але вже сьогодні нові торгові терміни Incoterms 2020 розробляються в Міжнародній торговій палаті (ІСС) комітетом експертів – Редакційної групою. До складу комітету входять юристи зі Сполучених Штатів Америки, Великобританії, Франції, Туреччини, Німеччини, а також вперше увійшли представники Китаю та Австралії. Редакційна група повинна спростити правила, видалити зайві базиси поставок, які можуть викликати плу-

танину у використанні торгових термінів, більш чітко роз'яснити всі умови поставок для експортерів та імпортерів по всьому світу [11].

Процес ціноутворення у зовнішній торгівлі відрізняється для сировини та готової продукції. Відповідно, ціна на сировину встановлюється на основі цін основних країн-постачальників аналогічної сировини або ж на основі біржових котировань та цін аукціонів. Ціна сировини завжди прив'язана до джерел, що знаходяться в конкретних географічних регіонах. Із цінами готової продукції складніше, оскільки її виробництво налагоджено майже всюди. У даній ситуації вирішальну роль у ціноутворенні відіграють провідні фірми експортери та виробники схожої або аналогічної продукції. Сам процес встановлення ціни супроводжується певними труднощами, оскільки при укладанні угод доведеться аналізувати ціни великої кількості фірм.

Взагалі, потрібно зазначити, що сама зовнішня торгівля, є дуже важливою для економіки будь-якої держави. У сучасних умовах трансформації ринкової економіки та жорсткої конкуренції на міжнародних ринках товарів та послуг важливим інструментом в механізмі зовнішньоекономічної політики будь-якої країни виступає саме зовнішня торгівля. Розвиток зовнішньої торгівлі дає можливість у забезпеченні країни необхідними ресурсами, захищає торговельні інтереси та стабілізує зростання національного доходу [12]. Зовнішня торгівля для економіки України є значним джерелом валютних надходжень до бюджету, матеріальною основою відносин з іншими країнами та орієнтиром інтеграції держави у світове співтовариство [13].

Зовнішня торгівля є специфічним сектором економіки окремої держави та складається з вивезення (експорту) та ввезення (імпорту) товарів та послуг. Зважаючи на важливість зовнішньої торгівлі для окремої країни у межах нашої теми доцільно буде проаналізувати ціни на прикладі України. Для дослідження цін у зовнішній тор-

гівлі використовуємо такі показники: індекс фізичного обсягу (Ласпейреса) та індекс умов торгівлі.

Індекс Ласпейреса показує, на скільки змінились ціни у звітному періоді порівняно з базисним, але по тій продукції, яка була реалізована в базисному періоді, і економію (перевитрати), які можна було б одержати від зміни цін, тобто умовну економію (перевитрати). Інакше кажучи, індекс цін Ласпейреса показує у скільки разів продукція базисного періоду подорожчала (стала дешевше) через зміну цін на неї у звітному періоді [14].

Індекс «умови торгівлі» – це відношення експортних цін країни до її імпортних цін. Якщо розглядати випадок, коли країна експортує та імпортує один товар, то умови торгівлі показують, яку кількість товару А отримує країна за кожну одиницю проданого товару В [15].

За даними Державної служби статистики України за останні роки позиції українського експорту та імпорту залишаються незмінними. Серед них можна виділити 7 головних груп товарів, що Україна експортує та 6 груп, які імпортує. Тому доцільно проводити дослідження цін саме по даних позиціях.

Динаміку індексу фізичного обсягу (Ласпейреса) експорту зображено на рисунку 1.

Згідно даних рисунка 1 можна зробити наступні висновки:

1) ціни експорту зернових культур у 2017 році порівняно з 2016 р. збільшилися на 4,8%, а у 2018 р. порівняно з 2017 подешевшали на 0,6%;

2) насіння і плоди олійних рослин у 2017 році подорожчали на 26,7% порівняно з 2016 р., а у 2018 подешевшали на 7,4 % порівняно із цінами 2017 року;

3) ціни на жири та олії тваринного або рослинного походження зросли на 18,7% у 2017 році порівняно з 2016 р., а у 2018 р. порівняно з 2017 р. зменшилися на 1,3%;

4) експортна ціна на руди, шлак і золу у 2017 р. зменшилася на 7,6% відносно 2016 року, а у 2018 році ще зменшилася 2,5% відносно 2017 р.;

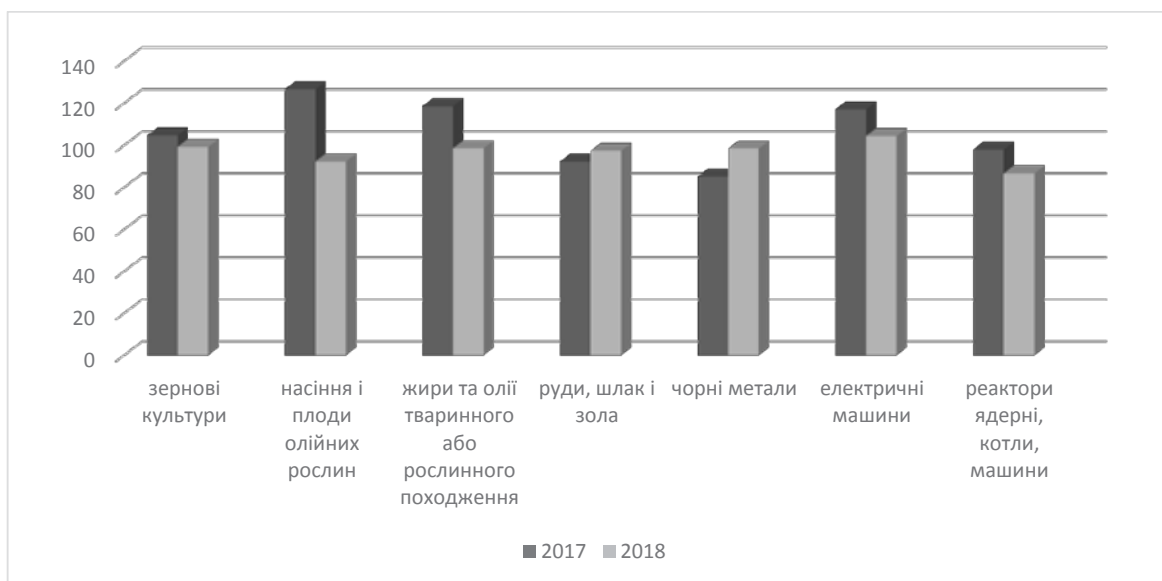

Рис. 1. Динаміка індексу фізичного обсягу (Ласпейреса) експорту за основними товарними групами, у % до попереднього року

Джерело: розроблено авторами на основі [16]

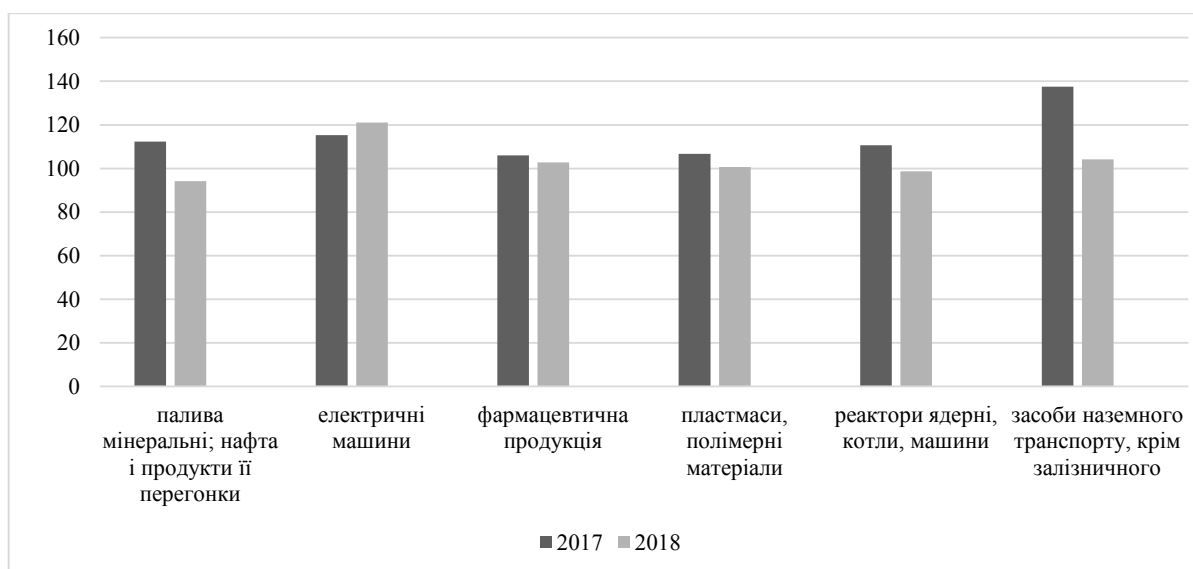

Рис. 2. Динаміка індексу фізичного обсягу (Ласпейреса) імпорту за основними товарними групами, у % до попереднього року

Джерело: розроблено авторами на основі [16]

5) чорні метали у 2017 році подешевшали на 14,7% у порівнянні з 2016 р., а у 2018 р. ще подешевшали на 1,4% порівняно з 2017 р.;

6) ціни експорту на електричні машини у 2017 р. збільшилися 17,2% у порівнянні з 2016 р. та на 4,5% у 2018 р. порівняно з 2017 р.;

7) реактори ядерні, котли, машини подешевшали на 1,9% у 2017 р. порівняно з 2016 р. та на 13,2% у 2018 р. порівняно з 2017 р.

Тож у загальному, ціни на основні товари українського експорту почали зменшуватися, окрім цін на електричні машини, які мають тенденцію до зростання. Для економіки України дана ситуація є не вигідною, оскільки структуру її товарного експорту – сировинна, ціни якої зменшуються. Вважаємо, що державна політика в Україні повинна спрямовуватись на переорієнтацію підприємств з експорту сировини на готову продукцію, що принесе додаткові економічні вигоди та соціальний ефект у формі додаткових робочих місць.

Динаміку індексу фізичного обсягу (Ласпейреса) імпорту зображено на рисунку 2.

За даними рис. 2 можемо спостерігати, що імпорتنі ціни товарів базового періоду, а саме: електричні машини, фармацевтична продукція, пластмаси, полімерні матеріали та засоби наземного транспорту мають тенденцію до зростання. Для економіки України даний процес є негативним явищем, оскільки ці групи товарів складають більшу частину імпорту, який переважає над експортом, а тому витрати на їх купівлю будуть збільшуватися. Негативним є і те, що Україна імпортує, здебільшого, готову та високотехнологічну продукцію, а експортує сировину. Це призводить до дисбалансу господарських процесів у національній економіці.

Також зазначимо, що ціна імпорту на палива мінеральні, нафту та продукти її перегонки почала знижуватися, що є важливим не лише для держави, як гаранта національної безпеки, а й для кожного українця.

Динаміку індексу умов торгівлі зображено на рисунку 3. Значення даного індексу.

Аналіз індексу умов торгівлі можемо дослідити такі проблеми: індекси чорних металів, руд шлаку та золи, зернових культур, засобів наземного транспорту, реакторів ядерних, котлів, машин, палив мінеральних, нафти продукти її перегонки мають тенденцію до збільшення. Це означає, що експортні ціни на дані види товарів є меншими за імпорتنі ціни на ці ж товари, тобто на одиницю свого експорту Україна тепер може придбати більше імпортованих товарів. Індекс умов торгівлі на жири та олії тваринного або рослинного походження, насіння і плоди олійних рослин, пластмаси, полімерні матеріали, фармацевтичну продукцію та електричні машини почав зменшуватися, тобто вигідність торгового обміну даними товарами для України знизилася. Відомо, що зростання індексу торгівлі означає підвищення добробуту нації. Зробити однозначні висновки про Україну на даному етапі неможливо, оскільки значення даного індексу для різних груп товарів є різною.

Тож вважаємо, що основною проблемою торговельних процесів України є значна сировинна спрямованість експорту нашої країни. У цьому випадку виникає проблема руйнівного зростання. Швидке нарощування експорту сировини призводить до такого зниження її світових цін, що перебиває позитивний ефект від збільшення експорту. Саме тому важливо, щоб у структурі зовнішньої торгівлі переважала готова продукція та високотехнологічний експорт.

Висновки і пропозиції. Отже, в умовах інтеграції України у світове господарство дослідження процесу ціноутворення є актуальним. Встановлення цін на товари та послуги на світових ринках є важливим процесом, який потребує багато точної та актуальної інформації, яку отримують шляхом аналізу факторів, що впливають на саме ціноутворення. Головним чином ціноутворення у зовнішній торгівлі найбільше залежить

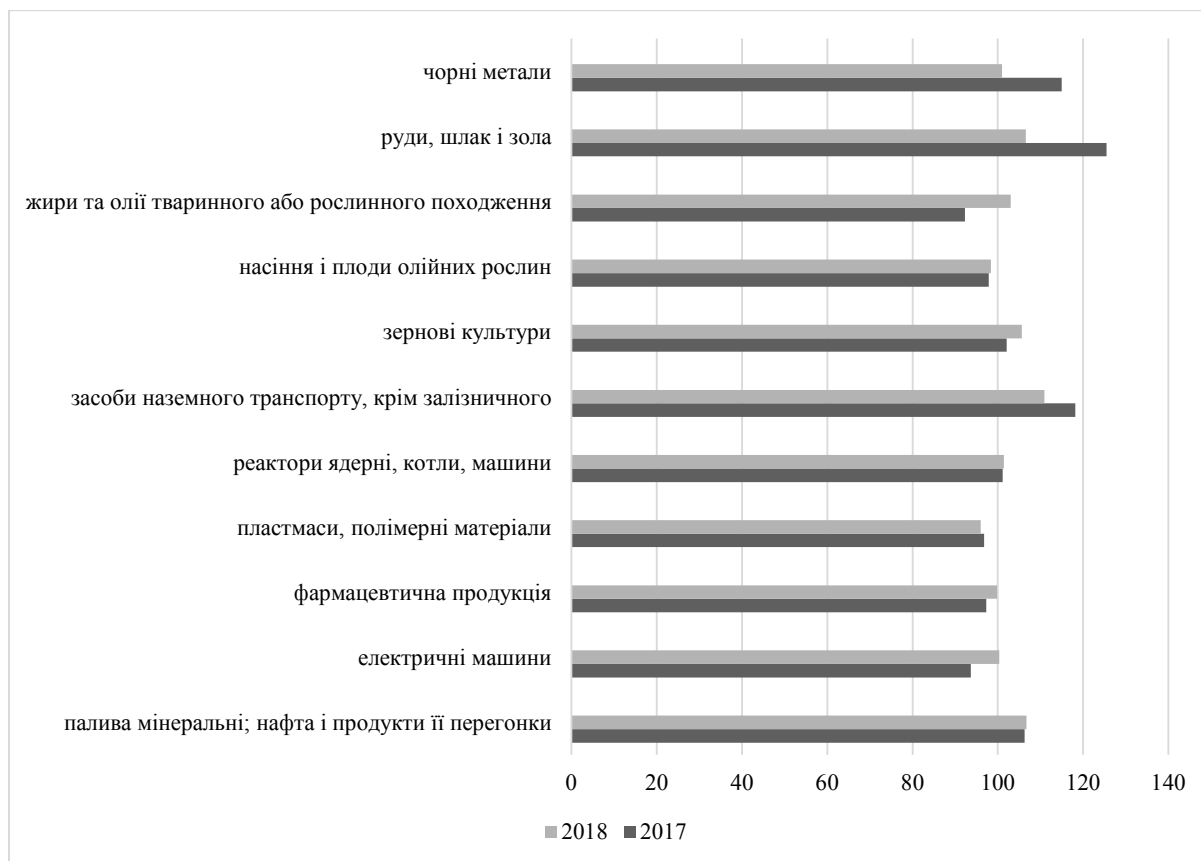

Рис. 3. Динаміка індексу умов торгівлі за основними товарними групами, у % до попереднього року

Джерело: розроблено авторами на основі [16]

від кон'юнктури ринку, тобто конкретної ринкової ситуації, що склалася на певний період. Для дослідження цієї ситуації береться до уваги також певна кількість факторів. У випадку аналізування факторів ціноутворення ми враховуємо загальноекономічні, конкретно-економічні, специфічні, спеціальні та неекономічні групи факторів, а також корисність товару, купівельну спроможність потенційних покупців та кількість посередників. Кожен із них по своєму значною мірою діє на ціноутворення. Для різних товарів та послуг дія конкретного фактору буде різною. Саме тому важливо правильно та всебічно їх оцінити, щоб сформувати адекватну ціну товару чи послуги, яка потрібна для укладання зовнішньоторговельних угод. В свою чергу зовнішньоторговельні угоди

повинні відповідати певним вимогам державних та міжнародних стандартів. Серед них «Інкотермс» та Положення про форму зовнішньоекономічних договорів(контрактів) тощо.

Аналіз цін на основні товари експорту та імпорту показав, що для того, щоб Україна отримала вигоди від ціноутворення у зовнішній торгівлі, то важливо, щоб у структурі її експорту переважала готова продукція, а не сировина, оскільки у ній більша частка валової доданої вартості. Низька частка доданої вартості експортованої сировини не дає можливості Україні отримати всі вигоди від реалізації продукції на світові ринки та зарекомендувати себе як виробник високоякісної продукції. Саме тому важливо вивчати процес ціноутворення у зовнішній торгівлі.

Список літератури:

1. Пантелеев М., Курочкіна М. Ціноутворення на світових товарних ринках. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*. 2018. URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2018/S14/microcad18_169.pdf (дата звернення: 11.12.2019).
2. Бабур Л.Г., Лялок О.Г. Ціни і ціноутворення : навчальний посібник. Вінниця, 2004. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6992/%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.12.2019).
3. Кареба М.І. Ціни та ціноутворення: опорний конспект лекцій. Миколаїв, 2017. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2155/1/Tsiny_fa_tsinoutvorennya.pdf (дата звернення: 11.12.2019).
4. П'ятак І.В. Ціноутворення та фактори впливу на становлення цінової політики. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2012. № 4(20). URL: <http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/29.pdf> (дата звернення: 01.12.2019).
5. Карвацка Н.С., Тюріна Н.М. Ціноутворення у зовнішньоекономічній діяльності. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3367/1/%d0%a2%d0%b5%d0%bc%d0%b010.pdf> (дата звернення: 11.12.2019).
6. Ціни і ціноутворення у зовнішній торгівлі: веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/14940511/marketing/tsini_tsinoutvorennya_zovnishniy_torgivli (дата звернення: 04.12.2019).

7. Валютний курс і зовнішня торгівля: веб-сайт. URL: <https://buklib.net/books/22931/> (дата звернення: 05.12.2019).
8. Види цін у зовнішній торгівлі: веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/12590605/marketing/vidi_tsin_zovnishniy_torgivli (дата звернення: 06.12.2019).
9. Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів): веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01> (дата звернення: 06.12.2019).
10. Що таке Інкотермс? URL: <https://www.mainfreight.com/ua/ua/ua-home/%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8-incoterms.aspx> (дата звернення: 07.12.2019).
11. Нові правила Інкотермс 2020: веб-сайт. URL: <http://www.compet.kh.gov.ua/ukr/2443-novi-pravila-inkoterms-2020> (дата звернення: 07.12.2019).
12. Пахуча Е.В., Філімонов Ю.Л., Лещенко Л.О. Структурні зміни зовнішньої торгівлі України аграрною продукцією. *Ефективна економіка*. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2019/50.pdf (дата звернення: 09.12.2019).
13. Круп'як І.Й. Вектори зовнішньої торгівлі держави в умовах сучасних економічних перетворень. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 20. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/32.pdf> (дата звернення: 10.12.2019).
14. Поняття про індекси і їх роль в статистико-економічному аналізі. URL: <https://pidruchniki.com/1886011253052/statistika/indeksi> (дата звернення: 11.12.2019).
15. Агрегатний індекс як основна форма загального індексу. URL: <https://library.if.ua/book/68/5017.html> (дата звернення: 11.12.2019).
16. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.12.2019).

References:

1. Pantelieiev, M., & Kurochkina, M. (2018). Tsinoutvorennia na svitovykh tovarnykh rynkakh [Pricing in world commodity markets]. *Informatsiini tekhnolohii: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorovia*. Available at: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2018/S14/microcad18_169.pdf (accessed 11.12.2019).
2. Babur, L.H., & Lialiuk, O.H. (2004). Tsiny i tsinoutvorennia [Prices and pricing]. Vinnytsia. Available at: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6992/%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (accessed 11.12.2019).
3. Kareba, M.I. (2017). Tsiny ta tsinoutvorennia [Prices and pricing]. Mykolaiv. Available at: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2155/1/Tsiny_ta_tsinoutvorennia.pdf (accessed: 11.12.2019).
4. Piatak, I.V. (2012). Tsinoutvorennia ta faktory vplyvu na stanovlennia tsinovoi polityky [Pricing and factors of influence is on becoming of price politics]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu* (electronic journal), no 4(20). Available at: <http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/29.pdf> (accessed: 01.12.2019).
5. Karvatska, N.S., & Tiurina, N.M. Tsinoutvorennia u zovnishnoekonomichnii diialnosti [Pricing is in foreign economic activity]. Available at: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3367/1/%d0%a2%d0%b5%d0%bc%d0%b010.pdf> (accessed: 11.12.2019).
6. Tsiny i tsinoutvorennia u zovnishnii torhivli [Prices and pricing in foreign trade]. Available at: https://pidruchniki.com/14940511/marketing/tsini_tsinoutvorennia_zovnishniy_torgivli (accessed 04. 12.2019).
7. Valiutnyi kurs i zovnishnia torhivlia [Rate of exchange and foreign trade]. Available at: <https://buklib.net/books/22931/> (accessed: 05.12.2019).
8. Vydy tsin u zovnishnii torhivli [Types of prices are in foreign trade]. Available at: https://pidruchniki.com/12590605/marketing/vidi_tsin_zovnishniy_torgivli (accessed: 06.12.2019).
9. Polozhennia pro formu zovnishnoekonomichnykh dohovoriv (kontraktiv) [Position is about the form of foreign economic treaties (contracts)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01> (accessed: 06.12.2019).
10. Shcho take Inkoterms? [What is Incoterms?]. Available at: <https://www.mainfreight.com/ua/ua/ua-home/%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8-incoterms.aspx> (accessed: 07.12.2019).
11. Novi pravyla Inkoterms 2020 [New rules of Incoterms 2020]. Available at: <http://www.compet.kh.gov.ua/ukr/2443-novi-pravila-inkoterms-2020> (accessed: 07.12.2019).
12. Pakhucha, E.V., Filimonov, Yu.L., & Leshchenko, L.O. (2019). Strukturni zminy zovnishnoi torhivli Ukrainy ahrarnoiu produktsiieiu [Structural changes of foreign trade of Ukraine agrarian products]. *Efektivna ekonomika* (electronic journal). Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2019/50.pdf (accessed: 09.12.2019).
13. Krupiak, I.Y. (2017). Vektory zovnishnoi torhivli derzhavy v umovakh suchasnykh ekonomichnykh peretvoren [Vectors of foreign trade of the state are in the conditions of modern economic transformations]. *Економіка та управління національним господарством* (electronic journal). Available at: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/32.pdf> (accessed: 10.12.2019).
14. Poniattia pro indeksy i yikh rol v statystyko-ekonomichnomu analizi [The concept of indexes and their role in statistical and economic analysis]. Available at: <https://pidruchniki.com/1886011253052/statistika/indeksi> (accessed: 11.12.2019).
15. Ahrehatnyi indeks yak osnovna forma zahalnoho indeksu [Aggregate index as basic form of general index]. Available at: <https://library.if.ua/book/68/5017.html> (accessed: 11. 12.2019).
16. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 12.12.2019).